

**VEDA,
VYDAVATEĽSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE
VIED**

Synonymický slovník slovenčiny

**SLOVENSKÁ AKADÉMIA VIED
JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV ĽUDOVÍTA ŠTÚRA**

Hlavná redaktorka

MÁRIA PISÁRČIKOVÁ

Autori

ALENA ANETTOVÁ

INGRID HRUBANIČOVÁ

† ŠTEFAN MICHALUS

EMIL PÍCHA

MÁRIA PISÁRČIKOVÁ

MATEJ POVAŽAJ

EVA TIBENSKÁ

**VEDA,
VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE
VIED**

**BRATISLAVA
2004**

Hlavná redaktorka

PHDR. MÁRIA PISÁRČIKOVÁ

Autori

PHDR. ALENA ANETTOVÁ – slovesá: D, L – N, R, vábiť – vrtať; prídavné mená: Z, Ž;
podstatné mená: ornament – ôstie (spoluautorstvo)

PHDR. INGRID HRUBANIČOVÁ – prídavné mená: A – K, P – U;

podstatné mená: ochabnutosť – orloj (spoluautorstvo)

† MGR. ŠTEFAN MICHALUS – podstatné mená: A, Č – K, P – Z;

N, odklon – ohyzdník (spoluautorstvo); prídavné mená: V

PHDR. EMIL PÍCHA, CSc. – podstatné mená: B, C, L, M; N, O, Ž (spoluautorstvo)

PHDR. MÁRIA PISÁRČIKOVÁ – slovesá: A – Č, E – K, O, P, S – U, vrtieť – vžrať sa, Z, Ž;

podstatné mená: oáza – odklep, Ž (spoluautorstvo);

Zásady spracovania Synonymického slovníka slovenčiny

PAEDDR. MATEJ POVAŽAJ, CSc. – príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia

DOC. PHDR. EVA TIBENSKÁ, CSc. – prídavné mená: L – O

Recenzenti

† PHDR. GEJZA HORÁK, CSc.

PROF. PHDR. JOZEF MLACEK, CSc.

Správa lexikálnej bázy dát, počítačová redakcia a počítačové spracovanie

ING. VLADIMÍR BENKO

Príprava tlačových podkladov

MGR. VLADIMÍR RADIK

Spolupráca pri prepise textov do počítača

MARTA HONZOVÁ, ING. MILOSLAV PISÁRČIK, CSc.

Návrh obálky a grafická úprava

PETER RAŠLA

Zodpovedný redaktor

EMIL BORČIN

Tretie, nezmenené vydanie. Vydala Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, v Bratislave

roku 2004 ako svoju 3486. publikáciu. 998 strán. Zo sadzby Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV vytlačila Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, v Bratislave.

Prvé vydanie vyšlo s finančným príspevkom štátneho fondu kultúry Pro Slovakia. Prípravu slovníka čiastočne financovala Grantová agentúra pre vedu (granty 999106/93, 999113/93, 1219/94 a 1274/94).

© PhDr. Mária Pisárčiková, PaedDr. Matej Považaj, CSc., a kol. 2004

ISBN 80-224-0801-8

Obsah

- Slovo na úvod
- Zásady spracovania Synonymického slovníka slovenčiny
- 1. Predmet a cieľ slovníka
- 2. Pramene k slovníku
- 3. Výber synonym a výber heslových slov
- 4. Stavba heslovej state
- 4. 1. Synonymický rad ako heslová stať (heslo) slovníka
- 4. 2. Dominanta
- 4. 3. Poradie členov synonymického radu
- 4. 4. Zameniteľnosť členov radu
- 4. 5. Výklad významu dominanty, objasňujúce poznámky pri členoch synonymického radu, sémantizácia
- 4. 6. Exemplifikácia
- 4. 7. Antonymá
- 4. 8. Viacvýznamovosť (polysémia)?heslového slova
- 4. 9. Homonymá
- 4. 10. Frazeologické a viacslovné synonymá
- 4. 11. Varianty
- 4. 12. Hodnotenie synonym funkčnými kvalifikátormi
- 4. 13. Odkazy
- 5. Grafické prostriedky
- 5. 1. Značky, číslice, interpunkcia
- 5. 2. Typy písma
- 6. Zoznam použitých skratiek
- Slovníková časť

Slovo na úvod

Lexikálna synonymia v každom jazyku tvorí príťažlivú oblasť nielen z výskumného hľadiska, ale aj z hľadiska používateľov jazyka. Ved' umenie vyjadrovať sa je často umením nájsť ten pravý výraz v danej komunikačnej situácii. Dobré ovládanie synonymým znásobuje vyjadrovaciu pohotovosť a umožňuje dodať textu želateľnú presnosť, výstižnosť a zároveň aj výrazovú pestrosť. Je známe, že čím je jazyk rozvinutejší, tým sú synonymické vzťahy medzi jednotkami slovnej zásoby zložitejšie a bohatšie. Predkladaný Synonymický slovník slovenčiny prináša lexikografické spracovanie tejto zaujímavej stránky slovnej zásoby. Jednou z jeho úloh je pripomínať a oživovať v pamäti také pomenovania, ktoré má používateľ uložené v pasívnej slovnej zásobe.

Ide o prvé rozsiahlejšie dielo tohto druhu v slovenčine. Ako predchodcov možno uviesť Príručný slovník diferenciálny a synonymický J. Garaja z r. 1937 a Malý synonymický slovník autorov M. Pisárčikovej a Š. Michalusa z r. 1973, ktorý ako školská príručka vyšiel v šiestich vydaniach. Obidva slovníky vzhľadom na svoj cieľ a rozsah zachytávajú slovenskú lexikálnu synonymiu iba veľmi výberovo a bez bližších osvetlení vzťahov medzi synonymickými jednotkami. Práve preto sa už dávnejšie stala aktuálna požiadavka podrobného slovníkového opisu slovenských synonym.

Za synonymá sa v slovníku pokladajú nielen slová významovo totožné, ktoré sa svojím významom celkom kryjú, ale aj slová významovo blízke, t. j. také, ktoré popri významovej zhode vykazujú aj isté rozdiely. Tieto rozdiely sa bežne nazývajú významovými odtienkami. A hoci toto tradičné pomenovanie nie je vedecky celkom presné, predsa dobre postihuje fakt, že pri synonymách sa vníma, skúma a opisuje nielen zhoda, lež aj isté rozdiely. To, čo synonymá s určitými významovými odlišnosťami spája, je totožný pojem. To značí, že pre jeden pojem je?tvuje v jazyku viacero označení, viacero slov, ktoré plnia rozličné funkcie: vyjadrujú rozličné stupne expresivity (citového zafarbenia), príslušnosť k rozmanitým štýlovým vrstvám alebo vyjadrujú jemné významové odtienky toho istého pojmu. S ohľadom na používateľa, ktorému sa slovník usiluje priniesť čo

najširší záber významovo blízkých slov, niekedy sa chápanie synonymie ešte rozširuje o prvky čiastočnej synonymie. Práve so zreteľom na používateľa sa teoretické hranice synonymie miestami prekračujú a v synonymických radoch sa uvádzajú aj slová majúce rodovo-druhový vzťah. Mnohé teoretické otázky takého zložitého a mnohorozmerného javu, ako je lexikálna synonymia, sa v slovníkovej podobe len ťažko dajú rozriešiť, preto autori predkladajú slovník širokej verejnosti s vedomím, že jestvujú aj iné, alternatívne riešenia.

Synonymický slovník slovenčiny obsahuje okolo 40 000 heslových statí, z čoho je 30 000 odkazových hesiel. Všetky heslá sú usporiadané v abecednom poradí, čo uľahčuje orientáciu v slovníku.

Na vypracovaní koncepcie diela majú veľký podiel aj doc. PhDr. František Kočiš, CSc., a prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc. Na skvalitnení diela pomocou počítačovej techniky v posledných fázach tvorby slovníka veľkou pomocou prispel Ing. Vladimír Benko. Celé dielo starostlivo prečítali, v mnohom doplnili a pri zlepšení diela pomohli recenzenti PhDr. Gejza Horák, CSc., a prof. PhDr. Jozef Mlacek, CSc. Im všetkým patrí úprimná vďaka autorov.

Želaním tvorcov slovníka je, aby dielo prispelo k hlbšiemu poznaniu slovenčiny a aby sa stalo výdatnou oporou pri pestovaní kultúry nášho jazyka. Kolektív autorov bude vďačný za každý námet na zlepšenie a doplnenie slovníka, za tvorivé pripomienky, ktoré by v budúcnosti mohli dielo zdokonaľiť.

MÁRIA PISÁRČIKOVÁ

Zásady spracovania Synonymického slovníka slovenčiny

1. Predmet a cieľ slovníka

Predmetom Synonymického slovníka slovenčiny (ďalej SSS) je systematický opis tej časti slovnej zásoby, ktorá sa označuje ako *lexikálne synonymá* čiže slová zo zvukovej stránky odlišné, ale majúce zhodný, resp. blízky význam. Hoci sa pri tomto opise vychádza zo stavu v súčasnom spisovnom jazyku, v záberoch synonymických radov sa hranica spisovného jazyka neraz prekračuje, pretože aj v oblasti synonymie pôsobí dynamika jazyka a oscilácia prvkov medzi jednotlivými útvarmi spisovného a nespisovného jazyka je veľmi živá.

Cieľom SSS je jednak vedecké spracovanie lexikálnej synonymie slovenčiny lexikografickými postupmi na úrovni súčasného poznania a jed?ak sprístupnenie jednej z najbohatších a komunikatívne najdôležitejších zložiek slovnej zásoby slovenčiny širokej kultúrnej verejnosti. Slovník chce poskytnúť možnosť výberu štylisticky, funkčne i významovo najvhodnejších výrazov všetkým používateľom slovenčiny, predovšetkým publicistom, prekladateľom, tlmočníkom, spisovateľom, vydavateľstvám, redakciám atď. Osobitne je určený školám všetkých stupňov pri výučbe a spoznávaní materinského jazyka, resp. aj pri poznávaní slovenčiny ako cudzieho jazyka. SSS by?sa mal stať neodmysliteľným pomocníkom pri pestovaní jazykovej kultúry.

2. Pramene k slovníku

Materiálovým východiskom SSS boli jestvujúce lexikografické diela, najmä Slovník slovenského jazyka (1959 – 1968), Krátky slovník slovenského jazyka (1987), Malý synonymický slovník M. Pisárčikovej a Š. Michalusa (1973), Česko-slovenský slovník (1979) a niektoré ďalšie slovníky terminologického a prekladového typu. Doplnkovo sa využili staršie lexikografické diela – Slovenský slovník z literatúry aj nárečí K. Kálala a M. Kálala z r. 1923 a Príručný slovník diferenciálny a synonymický J. Garaja z r. 1937. Na zachytenie novej lexiky slúžila excerpčia súčasnej umeleckej literatúry, publicistiky a odbornej literatúry.

3. Výber synonym a výber heslových slov

Výber synonym v SSS vychádza zo stavu v súčasnom spisovnom jazyku v jeho bohatej diferencovanosti z hľadiska času, frekvencie, funkčnosti, štylistického a citového príznaku. Obohatený je však aj o prvky, ktoré stoja už za okrajom spisovného jazyka. Je to v prípadoch niektorých nárečových slov, ktoré sa dostali do umeleckej literatúry alebo sú známe na širšom území, ďalej v prípadoch výrazov zo slangovej vrstvy slovnej zásoby, ktoré sa pre častú frekvenciu približujú k hovorovej vrstve spisovnej slovenčiny? Slovník zahŕňa aj okruh subštandardnej lexiky tvoriaci síce pomerne nehomogénnu, ale dosť agresívnu vrstvu lexikálnych prostriedkov. Pre nesystémový ráz a zvyčajne duplicitu pri preberaní z iných jazykov (najmä z češtiny) upozorňuje sa na

nespisovnosť týchto slov graficky (obyčajným typom písma). V primeranej miere, ktorú podmieňuje frekvencia a všeobecná rozšírenosť, sa zachytáva aj okruh cudzích slov a odborných termínov. Vychádzajúc v ústrety jazykovej praxi, upozorňuje sa i na niektoré nesprávne slov?. Všetky uvádzané slová, ktoré nepatria do centra slovnej zásoby, nie sú heslovými slovami, ale sú iba súčasťou synonymických radov. Slová veľmi zriedkavé, veľmi zastarané, poetizmy, úzko nárečové výrazy a pod., použité v literatúre, uvádzajú sa spravidla s citovaním autora.

V SSS sa zachytávajú všetky slovnodruhové jednotky, t. j. nielen plnovýznamové slová, ale aj neplnovýznamové a gramatické slová, teda zámená, predložky, spojky, častice i niektoré citoslovčia.

Do slovníka sa ako heslové slová spravidla nezaraďujú slová majúce zhodnú sémantickú štruktúru so slovami, od ktorých sú utvorené. Heslovými slovami slovníka teda nebývajú 1. vzťahové prídavné mená (najmä ak sa zachytáva rad príslušných podstatných mien), 2. príslovky na *-o, -e, -sky/-cky* (ak sa spracúvajú rady paralelných prídavných mien, pri ktorých si používateľ môže príslušné podoby pritvoriť), 3. prídavné mená (ak tvoria rovnaké synonymické rady ako slovesá), 4. podstatné mená na *-osť, -stvo* (ak tvoria zhodné synonymické rady ako príslušné prídavné mená), 5. slovesné podstatné mená na *-nie, -tie* (ak ide o zhodu s radmi príslušných slovičiek), 6. prechýlené ženské podstatné mená, 7. zdobnené a zveličené podstatné mená (ak majú zdobňovací, príp. zveličujúci význam); ak zdobnené slová strácajú svoj zdobňovací význam, príp. nadobúdajú iný, obyčajne výrazne expresívny význam, stávajú sa členmi synonymických radov, napr. *ošetrovatelka – sestra – sestrička*. Keďže pri slovesách, prídavných menách a príslovkách je zdobňovanie predovšetkým výrazom expresivity, príp. zmenenej intenzity, zdobnené slovesá, adjektíva a príslovky sa spravidla uplatňujú ako členy synonymických radov (*spať – spinkať, chudý – chudulinký, chudučký; krátko – kratučko, kratunko, kratulinko*). To sa týka aj zveličujúcich adjektív (*dlhý – dlhokánsky, dlhočizný, dlžizný*). 8. heslovými slovami nebývajú predponové slovesá s čisto vidovým významom.

Osobitnú problematiku predstavujú vidové páry slovičiek a zvrtné slovesá s nezvrtnými náprotivkami. Pri sémanticky zhodných pároch sa ako heslové slovo uvádza to sloveso, v ktorom sa jeho význam prejavuje najvýraznejšie, ktoré je v jazykovom úze bežnejšie a ktoré k sebe viaže viac synonymím. Druhý člen vidového páru sa neuvádza, príp. sa vhodne odkazuje.

Ak sa pri slovách odvodených od toho istého základu, ďalej pri vidových pároch?alebo pri dvojiciach zvrtných a nezvrtných slovičiek vyskytujú isté osobitosti v ich synonymických vzťahoch k iným slovám, vtedy sa základové i odvodené slová, obidva vidové páry a zvrtné i nezvrtné slovesá zaraďujú do slovníka ako heslové slová, napr. *zlý – zle, pýtať sa – spýtať sa, ochladiť – ochladiť sa* a pod.

4. Stavba heslovej state

Heslová stať (heslo) obsahuje: záhlavie (je ním dominanta radu), všeobecný výklad dominanty, podľa potreby sémantizačnú poznámku, antonymum (ak jestvuje), členy synonymického radu, vysvetľujúce poznámky pri synonymách vo vzťahu k dominante, príklady (exemplifikáciu) na použitie synonyma v reči, hodnotiace kvalifikátory (z hľadiska štýlu, frekvencie

a pod.), napokon odkazy. Ak je potrebné, pri niektorých slovách sa uvádza výslovnosť, a to bezprostredne za daným slovom. Pri viacvýznamovom (polysémickom) slove heslo môže obsahovať viac radov alebo odkazov na iné rady. Ďalšie rady alebo ďalšie odkazy sa uvádzajú arabskými číslicami.

4.1. Synonymický rad ako heslová stať (heslo) slovníka

Synonymá sa v slovníku uvádzajú v synonymických radoch, a preto zostavenie synonymického radu je základom slovníka. Synonymický rad je vlastne čiastkovým systémom (mikrosystémom) slovnej zásoby; tvorí ho skupina slov na základe významovej totožnosti alebo blízkosti. Zo slovnodruhového hľadiska je to homogénny útvar, lebo vstupujú doň iba slová toho istého slovného druhu. Istou výnimkou v slovníku sú synonymické rady, ktoré obsahujú členy ľahko prechádzajúce k iným slovným druhom (napr. príslovky a častice, zámena a spojky). Keďže hodnotenie lexikálnych jednotiek – členov radu – sa uplatňuje z hľadiska súčasného spisovného jazyka, synonymický rad má povahu synchronného javu.

4.2. Dominanta

Na čele synonymického radu stojí jeho základný člen, tzv. dominanta. Dominanta v slovníku zároveň tvorí záhlavie hesla. Je to slovo, ktoré zvyčajne patrí do jadra slovnej zásoby a používa sa najbežnejšie. Spravidla ide o neutrálne, štylisticky bezpríznačné slovo, ktoré najpresnejšie i najpriamejšie vyjadruje význam spoločný všetkým členom radu. Ak synonymický rad neobsahuje neutrálny člen, dominantou sa stáva i príznakové slovo. Napr. sloveso *babrať sa* s príznakom hovorovosti a expresívnosti v dvoch svojich významoch nemá neutrálny náprotivok, a preto sa stáva dominantou celého radu ďalších príznakových synonym. Význam dominanty zároveň určuje aj hranice radu: každý člen radu je s dominantou významovo (nie štylisticky) zameniteľný.

4.3. Poradie členov synonymického radu

Poradie členov v synonymickom rade určuje významová blízkosť s dominantou: významovo najbližšie synonymum stojí za dominantou na prvom mieste zvyčajne bez ohľadu na jeho štylistickú alebo inú príznakovosť, napr. v hesle **obetovať** významovo najbližšie synonymum je sloveso **žertvovať**, hoci má archaický príznak; až za ním nasledujú štylisticky síce neutrálne, ale významovo vzdialenejšie slovesá **odovzdať**, **oddať**, **zriecť sa**. Naopak, významovo, príp. i štylisticky najvzdialenejšie synonymum je na konci radu. Rad však neuzatvára, lebo synonymický rad je otvorený systém a potenciálne môžu doň vstupovať ďalšie členy.

Jednotlivé synonymá v synonymickom rade sú oddelené plným krúžkom. Výnimočne sa oddelujú bodkočiarkou vtedy, keď sa má naznačiť väčšia významová vzdialenosť od ostatných členov alebo okolnosť, že výkladové poznámky uvádzané v zátvorkách sa týkajú iba členov po bodkočiarku.

4.4. Zameniteľnosť členov radu

Najúžší synonymický vzťah sa uplatňuje medzi dominantou a jednotlivými

členmi radu. Tu platí vzájomná zameniteľnosť. Členy radu medzi sebou však nie sú vždy zviazané takýmto vzťahom. Ak napr. dominanta označuje istý všeobecný pojem, v rade synonym sa môžu ocitnúť členy až s protikladným významom. Zameniteľnosť členov tu, prirodzene, neplatí. Napr. v hesle **pršať** sa vyskytujú slovesá označujúce rozličnú intenzitu deža: **liať** (silno pršať) i **mrholiť** (slabo pršať). Alebo synonymický rad s dominantou **sklon** obsahuje členy: **spád, klesanie** (zostupná línia sklonu), ako aj **stúpanie** (vzostupná línia sklonu). Vzťah synonymie v rade možno preverovať iba medzi dominantou a jednotlivými členmi synonymického radu.

4.5. Výklad významu dominanty, objasňujúce poznámky pri členoch synonymického radu, sémantizácia

Základné slovo heslovej state (dominanta) má vždy pri sebe výklad, ktorý je formulovaný zo sémantického hľadiska celého radu, t. j. obsahuje tie významové komponenty, ktoré sú pre celý rad spoločné. Ak sú ďalšie členy radu s dominantou významovo zhodné, výklad sa pri nich neuvádza. Častejšie sa však členy radu od dominanty odlišujú istými sekundárnymi komponentmi. V takých prípadoch sa za nimi v zátvorkách uvádzajú objasňujúce poznámky, ktoré spresňujú synonymický vzťah medzi nimi a dominantou, príp. poukávajú na významové osobitosti jednotlivých členov. Tieto vysvetľujúce poznámky sa vzťahujú na všetky predchádzajúce členy radu až po príklad, ktorý sa týka predtým uvádzaných synonym, príp. po bodkočiarku alebo iný oddeľujúci znak:

hrýzť zubami drobiť na kúsky, obyč. potravu • **rozhrýzať** • **rozhryzovať**: *hryzie ovocie, chlieb; rozhrýza trpkú plátku* • **chrúmať** • **chrúpať** • expr. **chrústať** (niečo krehké, tvrdé): *kone chrúmali ovos* • expr.: **chrumkať** • **chrupkať** • **chrustkať** (jemne hrýzť): *chrumká čerstvú zemľu* • expr.: **hryzkať** • **pohryzkávať** (pomaly, jemne hrýzť) • expr.: **rumázgať** • **rumádzgať** • **rumácať** (hlasno hrýzť): *kone rumázgali seno* • **žuť, žuvať** (roztláčať zubami na kašu): *žuje tvrdé mäso*

Na objasnenie významových odtienkov radu alebo aj na spresnenie výkladu významu dominanty sa využíva tzv. sémantizácia, t. j. poznámka, ktorá zužuje okruh používania príslušného člena (príslušných členov) radu alebo vymedzuje platnosť dominanty, napr. do radu hesla **hrýzť** patrí ešte expresívne synonymum **murckať** so sémantizáciou (o zajacoch).

Úlohu doplňujúcich poznámok plnia aj niektoré gramatické údaje, ktoré sa inak neuvádzajú. Ak má napr. člen radu oproti dominante ráz pomnožného substantíva, uvádza sa za príslušným slovom v zátvorkách skratka pomn., ak je sloveso neosobné, označí sa skratkou neos., ak je prídavné meno nesklonné, uvádza sa pri ňom ako spresňujúca poznámka skratka neskl., ak sa predložka viaže s viacerými pádmi alebo ak sa synonymná predložka viaže s iným pádom ako dominanta, uvádza sa pri nej príslušný pád zámen kto, čo; ak sa synonymné sloveso viaže s iným pádom ako dominanta, naznačí sa to buď v príklade, alebo poznámkou o príslušnej väzbe.

Funkciu objasňujúcich a doplňujúcich poznámok o synonymách v heslovej stati majú aj antonymá (p. 4.7) a funkčné kvalifikátory (p. 4.12).

4.6. Exemplifikácia

Používanie synonym v kontexte sa spresňuje pomocou príkladov (exemplifikácie). Príkladmi sú typické spojenia alebo širšie kontexty uvádzané bez autorov. Príklad s citovaním autora sa uvádza celkom výnimočne v prípade, keď ide o veľmi príznakové, istým spôsobom výlučné synonymum, napr. nárečové, zriedkavé. Exemplifikáciou sa ilustruje a dopĺňa význam alebo významový odtienok príslušného synonyma, dokladá sa jeho používanie v reči, v najbežnejších kontextoch. Príklady majú zároveň demonštrovať jestvujúci synonymický vzťah medzi členmi radu a dominantou.

Exemplifikácia sa uvádza za prvým najbližším synonymom v rade a potom za každým ďalším členom radu, príp. za skupinkou synonym zviazaných zhodným významom. Ak sa príklad za synonymami v rade neuvádza, prípadne nie za každým členom radu, značí to, že oblasť používania týchto synonym sa približne zhoduje s oblasťou používania heslového slova.

Príklady:

pustý 1. ktorý je bez života, bez ľudí, plný prázdna, opustenosti • **prázdny:** *pustý, prázdny starý kaštieľ* • **spustnutý** • **opustený:** *spustnutý, opustený dvor...*

brechať 1. vyrážať krátke zvuky charakteristické najmä pre psa • **štekáť:** *pes, líška breše, šteká* • **pobrechávať** • **poštekávať** (chvíľami) • expr.: **brechotať** • **štekotať:** *tuleň štekoce* • expr.: **havkať** • **hafkať** • **dávkať** • **džavkať** • **havčať (iba o psovi)...**

Ak nejestvuje synonymum s dominantou významovo a štylisticky zhodné alebo veľmi blízke, ilustračný príklad sa uvádza hneď za výkladom heslového slova. Pri väčšej skupine rovnoznačných synonym sa v príklade všetky členy zvyčajne neuvádzajú. Príklad:

oslavovať ... 2. prejavovať vrcholné uznanie, zahrňovať slávou: *včera ho zatracovali, dnes ho oslavujú* • kniž.: **velebiť** • **zvelebovať** • **glorifikovať** • **apoteózovať:** *vo svojom diele velebí, glorifikuje minulosť národa...*

Z koncepcie SSS vyplýva, že pri členoch radu platí zameniteľnosť s dominantou, preto sa v príkladoch heslové slovo (dominant) neopakuje. Robí sa to výnimočne iba pri významovo vzdialenejšom člene radu.

Jednotlivé príklady sa v exemplifikácii oddelujú čiarkami, pri nakopení spojení alebo pri syntakticky nerovnorodých príkladoch sa pre prehľadnosť a jednoznačnosť používa bodkočiarka.

4.7. Antonymá

Súčasťou výkladu významu heslového slova a súčasťou významového osvetlenia jednotlivých členov synonymického radu sú aj antonymá. Antonymá svojím protikladným obsahom zvýrazňujú a spresňujú význam celého synonymického radu alebo jeho jednotlivých členov. Podľa toho sú aj

umiestené: dávajú sa v zátvorkách po skratke op. a) za výkladom dominanty, b) za výkladom člena radu (v rámci zátvorky po bodkočiarke), c) namiesto výkladu pri jednotlivých členoch radu, d) za jednotlivými príkladmi. Príklady:

dolný ktorý leží, ktorý je umiestnený nižšie, dolu (op. horný): *dolný tok, dolná končatina* • **nižný** (op. vyšný): *bývať na dolnom, nižnom konci dediny* • **spodný** (ktorý je umiestnený nižšie pod niečím; op. horný, vrchný): *spodná pera, spodná čeľusť; spodná hranica (najnižšia)*

hlboký 2. majúci veľkú intenzitu, mieru • **silný** • **mocný** (op. slabý) ... • **intenzívny** • expr. **poriadny**: *intenzívny, poriadny spánok* (op. ľahký ...)

4.8. Viacvýznamovosť (polysémia) heslového slova

Ak má slovo viacero významov, na základe týchto významov (lexií) môže tvoriť viacero synonymických radov. To za predpokladu, že tieto významové jednotky môžu byť dominantami, t. j. že sú neutrálnymi, bezpríznačnými jednotkami jadra slovnej zásoby. Jednotlivé rady sa označujú arabskými číslicami. Prvý rad nasleduje hneď za heslovým slovom, ostatné sa uvádzajú ako samostatné odseky. Ich spracovanie je rovnaké ako pri jednovýznamovom heslovom slove:

čerpať 1. brať čerpadlom • **pumpovať**: *čerpali, pumpovali vodu zo zatopenej pivnice* • **naberať**: *naberal naftu do motora* • **odčerpávať** (čerpaním odoberať): *odčerpávať plyn* • **prečerpávať** (čerpaním premiestňovať)

2. nadobúdať niečo odniekiaľ • **získavať** • **ťažiť** • **brať**: *rastliny čerpajú, berú vlahu z pôdy; námety získava, čerpá zo života; ťažiť výhodu zo situácie* • **dostávať** • **poberať**: *dostáva, poberá od spolku podporu...*

Ak sú významové jednotky viacvýznamového (polysémického) slova takej povahy, že netvoria dominanty, ale sú súčasťou iných synonymických radov, upozorňuje sa na to číslovanými odkazmi:

spôsob 1. premyslený postup pri práci na dosiahnutie niečoho: *spôsob výroby; robiť niečo novým spôsobom* • **metóda**: *moderné metódy riadenia* • hovor. **system**: *takýmto systémom to nebude nikdy dokončené* • hovor. **fortiel**

2. p. charakter 2 3. p. správanie

koncertovať 1. p. hrať 2. p. plakať

Ak je heslové slovo, na ktoré sa odkazuje, viacvýznamové, uvádza sa pri ňom zvyčajne aj číselný index príslušného synonymického radu, ktorého členom je odkazované synonymum:

súlady 1. p. harmónia 1 2. p. zhoda 1

Počet synonymických radov spravidla nie je totožný s počtom významov

(s významovým členením) heslového slova vo výkladových slovníkoch, lebo a) nie pri každom význame vzniká synonymický rad, b) jednovýznamové slovo môže byť súčasťou dvoch rozličných synonymických radov, napr. **astronomický** 1. p. hvezdársky 2. p. obrovský, c) v jednom rade môžu byť spracované i dva významy (alebo aj viac), ak sú členy radov celkom zhodné (porov. heslo **crkať, crkať**).

Viacvýznamové slovo niekedy tvorí synonymický rad alebo je súčasťou synonymického radu iba vo svojom druhom, resp. ďalšom význame, kým základný význam synonymum nemá. Je prirodzené, že takéto slovo sa vyskytuje v SSS iba v tom význame, pri ktorom jestvujú synonymické vzťahy. Napr. slovo *vizita* v neutrálnom význame „pravidelná návšteva lekárov v izbách pacientov“ synonymum nemá, ale druhý význam tohto slova (zastarávajúci, resp. expresívny) je synonymný so slovom *návšteva* a figuruje pri ňom ako člen radu.

Synonymický rad neodráža skutočnú významovú štruktúru slova. Rozčlenenie hesla na synonymické rady sa podriaďuje synonymickým vzťahom jednotlivých významov slova.

4.9. Homonymá

Za homonymá sa v slovníku pokladajú 1. slová bez zjavnej sémantickej súvislosti, napr. **statok**¹ (= dobytok), **statok**² (= väčšie hospodárstvo); 2. slová, pri ktorých sa istý význam natolko odčlenil, že vzniká už nové slovo, napr. **svišť**¹ (= hvizd), **svišť**² (= horský hlodavec); 3. rovnako znejúce slová patriace k rozličným slovným druhom, medzi ktorými nie je nijaká významová súvislosť, napr. **mať**¹ (= vlastniť), **mať**² (= matka); 4. slová so zreteľnou významovou súvislosťou, ale s rozdielnou slovnodruhovou platnosťou typu **zlato**¹ (podstatné meno), **zlato**² (príslovka), **mŕtvy**¹ (prídavné meno), **mŕtvy**² (podstatné meno); slovnodruhovú homonymá sa spracúvajú v rámci jedného hesla vtedy, ak ide o neplnovýznamové slovné druhy, napr. **však** (1. spojka, 2. častica), **blízko** (1. príslovka, 2. predložka), alebo pri odkazovaní prídavných mien a prísloviak, napr. **lajdácky** 1. p. neporiadny 1, 2, nedbanlivý 2. p. nedbanlivo, povrchný 2.

Homonymá sa označujú indexom arabskými číslicami, ale iba pri abecednom zoradení dominant a v odkazových heslách. Homonymá ako súčasť synonymických radov (ako členy radu) sa osobitne nevyznačujú.

4.10. Frazelogické a viacslovné synonymá

Frazelogické jednotky sú členmi synonymických radov vtedy, keď jestvuje v jazyku ich jednoslovný náprotivok, ktorý je heslovým slovom. Býva to najmä pri slovesách, zriedkavejšie pri iných slovných druhoch, napr. **predchytiť** • fraz. **vziať/zobrať spreď nosa** • **uchytiť/uchmatnúť spreď/spopod nosa**; **sledovať** • fraz. **nespustiť z očí niekoho, nespustiť oči z niekoho**; **ľstivý** • fraz. **všetkými masťami mastený/mazaný**; **samostatný** • fraz. **na vlastných krídlach**; **rýchlo** • fraz. **o milých päť, o dušu spasenú**.

Neuvádzajú sa prirovnania a ani také frazeologizmy, ktorých jednoslovné synonymum si vyžaduje doplnenie so sponou (*ako sneh* – biely; *mať zlaté ruky* – byť šikovný).

Viacslovné synonymá sa uvádzajú v prípadoch, keď ide o združené pomenovania, o ustálené, lexikalizované spojenia s doslovným (nie preneseným) významom, o predložkové spojenia a pod.: **forzítia** • bot. **zlatovka previsnutá** • hovor. **zlatý dážď**; **kamuflovať** • **robiť kamufláž**; **súhlasíť** • **dávať súhlas** • **vyjadrovať súhlas**; **prihovoríť sa** • **dať sa do reči** • **nadviazať rozhovor**; **pri** • **v blízkosti**; **proti** • **na rozdiel od** • **v protiklade s**.

Frazeologické jednotky sa v synonymickom rade označujú skratkou fraz., ostatné viacslovné synonymá sa osobitne nevyznačujú.

4.11. Varianty

Hláskové varianty typu *kerovať/karovať*, *chuchmať/chuchňať*, *chrpäčať/chrpäšťať*, *chrchlať/chrchláť* sa uvádzajú v záhlaví hesla popri sebe, kým slovotvorné synonymá typu *oslabnúť*, *zoslabnúť* sa spravidla pokladajú za osobitné slová a uvádzajú sa v dvoch osobitných heslách. V príkladoch (exemplifikácii) sa varianty všetkých typov skracujú podľa bežného lexikografického spôsobu: **oslabnúť** stať sa slabým (op. zosilniť) • **zoslabnúť**: *vietor (z)oslabol*.

4.12. Hodnotenie synonym funkčnými kvalifikátormi

Synonymá popri tom, že sa navzájom často odlišujú svojimi významami, ešte nápadnejšie sa líšia príslušnosťou k rozmanitým štýlom, príslušnosťou k rozličným časovým obdobiam, majú v jazyku rozličnú frekvenciu, obsahujú rozdielny citový príznak atď. Na všetky tieto okolnosti sa poukazuje osobitnými funkčnými kvalifikátormi, ktoré sú umiestnené pred daným synonymom. Pri heslovom slove (dominante), ktoré je spravidla neutrálne, sa vo výnimočnom prípade prítomnosti nejakého príznaku kvalifikátor umiestňuje za príslušnú dominantu, t. j. pred výklad významu heslového slova.

V zhode s lexikografickou tradíciou sa funkčne nekvalifikujú citoslovčia (napr. *prepánajána*, *pánabeka*, *čľup*, *hoj*), pretože tie sú svojou podstatou vždy expresívne. Podobne sa pri frazeologických spojeniach neuvádza označenie hovor., keďže frazeologizmy sú súčasťou hovorového štýlu.

Z hľadiska príslušnosti k istým štýlom a štýlovým vrstvám sa členy synonymických radov označujú ako *hovorové* (typické pre hovorový štýl jazyka svojou spontánnosťou, uvoľnenosťou, súkromnosťou), *knižné* (charakteristické pre písomné prejavy verejného styku), *publicistické* (príznačné pre jazyk tlače, rozhlasu a televízie), *odborné* (typické pre náučný štýl; niekedy sa uvádza priamo skratka príslušného odboru, napr. práv., lek., fyz. atď.), *administratívne* (späté s verejnou správou, s organizáciou spoločenského a politického života a pod.), *poetické* (charakteristické pre jazyk umeleckej prózy a osobitne poézie), *biblické* a *náboženské* (majúce pôvod v biblických textoch, resp. dotýkajúce sa náboženského okruhu).

Z hľadiska emociálneho hodnotenia sa synonymá označujú ako *expresívne*. V rámci expresívneho (citového príznaku) sa bližšie vydelujú ako *pejoratívne* (zdôrazňujúce záporný, odsudzujúci postoj ku skutočnosti), *zjemnené* (usilujúce sa zjemniť danú realitu), *hypokoristické* a *familiárne* (naznačujúce dôverný, blízky, kamarátsky alebo familiárny vzťah), *ironické* a *žartovné* (vyjadrujúce ironický, resp. žartovný postoj k niečomu), *hrubé* a *vulgárne*

(stavajúce sa ku skutočnosti spôsobom, ktorý sa vníma ako spoločensky neprijateľný, nemiestny, neslušný a pod.).

Z časového hľadiska sa synonymá (popri bezpríznakových) kvalifikujú ako *zastarané* alebo *zastarávajúce*, ktoré zo slovníka bežného používateľa vypadli, resp. vypadávajú, no pozná ich najmä staršia generácia a vyskytujú sa v krásnej literatúre. Iné sa označujú ako *archaické* (využívajú sa na charakterizovanie doby) a *historické*, ktoré pomenávajú dnes už nejestvujúce reálie.

Podľa častosti (frekvencie) výskytu sa osobitne vyznačujú *zriedkavé* slová, ktoré – ako už označenie naznačuje – sa vyskytujú v reči pomerne zriedkavo. Častosti výskytu sa týka aj označenie *pren.* (= prenesený význam). Používa sa vtedy, keď synonymum použité v istom rade nemá v jazyku ešte príslušný význam pevne ustálený (lexikalizovaný), napr. **uchytiť**... *pren.* *zried.* **udrapiť**: *dáko si udrapíme čas* (Jesenská). Členy synonymických radov, ktoré sú iba prenesenými významami, zvyčajne sa v abecednom poradí neuvádzajú ani ako odkazy (nejestvuje odkaz **udrapiť** p. uchytiť).

Z hľadiska príslušnosti k mimospisovnej sfére jazyka sa synonymá označujú ako *nárečové* (uvádzajú sa obmedzene iba v prípade ich širšieho používania a v prípade ich výskytu v umeleckej literatúre) a *slangové* (typické pre isté sociálne, resp. záujmové skupiny alebo pre jednotlivé profesie). Osobitnú skupinu v okruhu nespisovných synonym tvorí *subštandardné* výrazy, ktoré charakterizuje pomerne vysoká frekvencia v reči, často cudzí pôvod (nefunkčné preberanie z iných jazykov), neštruktúrnosť atď. Na subštandardné synonymá ako na slová citlivé z hľadiska normy sa v SSS poukazuje iným typom písma: namiesto polotučného písma sa používa obyčajný typ, a to rovnako v rámci synonymického radu, ako aj pri odkazovaní. Obyčajný typ písma sa využíva aj na označenie *nesprávnych* a *iných nespisovných* slov.

4.13. Odkazy

a) Ak slovo alebo niektorý z významov slova nie je dominantou, odkazuje sa skratkou p. (= pozri) na heslové slovo, pri ktorom je rozpracovaný príslušný synonymický rad, napr.: **prospešný** p. užitočný; **svätostánok 1.** cirk. oltárna schránka na úschovu hostií • **tabernákulum 2.** p. kostol.

Častý je prípad, že sa odkazuje aj na viaceré heslá, v ktorých sa vyskytuje príslušné odkazované slovo: **súvzťažnosť** p. súvislosť, korelácia; **pubertálny** p. nedospelý, nerozumný.

Poznámka: Neodkazuje sa úplne na všetky rady, v ktorých sa odkazované heslo vyskytuje, pretože by vznikali dlhé reťazce odkazujúcich slov.

Číslovanie pri slovách, na ktoré sa odkazuje, poukazuje na číslo radu v polysémickom hesle: **kynkať** p. kývať 1, strkať 2. Uvádzanie čísel radu pri odkazoch nie je dôsledné, keďže používateľ môže ľahko nájsť hľadaný výraz aj bez nich.

b) Heslovú stať, t. j. synonymický rad v niektorých prípadoch dokresľuje odkázanie na iný synonymický rad pomocou skratky p. aj (= pozri aj). Táto skratka odkazuje na to, že príslušné heslové slovo (príslušná dominantá) je zároveň aj členom iného heslového slova, v ktorom sa rozvíjajú blízke synonymické vzťahy s ďalšími synonymami. Skratka p. aj sa uvádza na konci príslušného synonymického radu.

c) Skratka *porov.* (= porovnaj) sa uvádza v tých prípadoch, keď heslové slovo, na ktoré sa odkazuje, nemá totožnú podobu s odkazovaným slovom. Táto skratka sa uplatňuje napr. pri slovesách rozličných vidov, pri odkazovaní zvratných sloves na nezvratné (a naopak), pri predponových slovesách, pri odkazovaní na iný slovný druh, napr.: **štrknúť 1.** *porov.* štrkať **2.** p. ozvať sa 2; **pekne 1.** *porov.* pekný **2.** p. príjemne.

d) Skratka *porov. aj* sa využíva na to, aby sa upozornilo na blízky synonymický rad, v ktorom sa síce dané slovo nevyskytuje, ale príbuzný významový okruh môže používateľovi poslúžiť pri hľadaní synonym. Pri príslovkách sa odkazuje na synonymický rad prídavných mien, podľa ktorého si používateľ môže príslušný synonymický rad prísloviak doplniť. Odkazová skratka *porov. aj* je tak ako skratka *p. aj* na konci synonymického radu.

e) Ak odkazové heslá (odkazy) majú povahu hláskových, pravopisných, príp. slovotvorných variantov alebo majú ráz významovo zhodných a formálne iba málo odlišných slov a pritom abecedne nasledujú za sebou, uvádzajú sa spravidla v jednom hesle, napr. **šemoniť, šemotiť** p. hundrať; **bodkastý, bodkavý** p. bodkovaný.

5. Grafické prostriedky

5.1. Značky, číslice, interpunkcia

- znak pred ďalším synonymom v synonymickom rade

1., 2., 3. ... číslice na označovanie jednotlivých synonymických radov v rámci hesla

^{1, 2, 3} ... číslicové indexy na vyznačenie homoným (napr. **zabárat¹, zabárat²**)

1, 2, 3, ... číslice pri odkazoch poukazujúce na číslo radu v polysémickom hesle (napr. **oživnúť** p. ožiť 1, 3)

[] hranaté zátvorky na uvádzanie výslovnosti

() okrúhle zátvorky a) na uvádzanie doplňujúcich výkladov, sémantických poznámok, gramatických odlišností (napr. väzieb) pri členoch synonymických radov, b) na označenie dubliet (dvojtvarov) synonym alebo na uvádzanie týchto dvojtvarov, príp. slovotvorných variantov v príkladovej časti hesla, napr.: **klaknúť (si); (z)adaptovať starú budovu**, c) na uvádzanie antonym čiže slov s opačným významom (*op.*), d) na citovanie autorov pri veľmi zriedkavých, niektorých nárečových, poetických a iných menej známych slov

, čiarka na a) oddelenie variantov v heslovom slove, napr. **oškrabať, oškriabať**, b) na oddelovanie rovnorodých dokladov v príkladovej časti hesla

; bodkočiarka a) na oddelenie jednotlivých členov synonymického radu vtedy, keď ide o väčšiu významovú vzdialenosť od dominanty, resp. od predchádzajúcich členov radu, b) na signalizáciu toho, že výkladové poznámky v zátvorkách, resp. príklady sa týkajú iba členov po bodkočiarke, c) na oddelenie syntakticky nerovnorodých dokladov v príkladovej časti hesla

: dvojbodka a) signalizuje uvádzanie príkladov na predchádzajúce synonymá, b) dvojbodka umiestená za štylistickým alebo iným kvalifikátorom naznačuje, že sa tento kvalifikátor vzťahuje na všetky ďalšie členy až po

najbližšie synonymum s iným štylistickým alebo významovým príznakom, napr. **fňukať** ... • expr.: **frnkať** • **mrnčať** • **mrčať** • **mrkotať** • **mraučať** (ináč sa kvalifikátor vzťahuje iba na prvý člen, napr. pri hesle **vyzvedať sa** ... • hovor. expr. zried. **zvedačiť** • **byť zvedavý**)

/ lomka na uvádzanie variantných komponentov pri viacslovných synonymických slovných spojeniach a frazeologizmoch, napr. **dávať radu/rady, byť vhod/vhodný**

velké písmená – píšu sa vo vetných dokladoch iba v dialógoch, v opytovacích a rozkazovacích vetách; pri ostatných príkladoch sa prvé slovo píše s malým písmenom

5.2. Typy písma

a) Polotučným typom písma je vysádzané heslové slovo, jednotlivé synonymá v synonymických radoch, správne náprotivky pri uvádzaných nesprávnych výrazoch (napr. kárať správ. **karhať**) a číslice označujúce jednotlivé synonymické rady. Heslové slovo nie je polotučne vysádzané v prípadoch, ak ide o nesprávny výraz alebo výraz patriaci do subštandardnej vrstvy slovnej zásoby.

b) Obyčajným typom písma (petitom) je vysádzaný text výkladu heslového slova, všetky objasňujúce a sémantizačné poznámky uvádzané v zátvorkách pri členoch synonymických radov, ako aj výslovnosť. Obyčajný typ písma sa využíva aj pri uvádzaní nesprávnych a subštandardných slov.

c) Kurzívou sú vysádzané príklady na konšt. použítie jednotlivých synonym, napr. **celý** ... • hovor. **rovný**: *nebol doma rovných päť rokov*.

d) Najmenší typ písma (nonpareille) slúži na označenie funkčných kvalifikátorov (napr. hovor., astron.), niektorých gramatických údajov (napr. väzieb pri predložkách, napr. koho, čo), na označenie autorov veľmi zriedkavých, úzko nárečových alebo poetických slov (napr. Vajanský). Týmto typom písma sú vysádzané odkazujúce skratky p. (pozri), p. aj (pozri aj), porov. (porovnaj), porov. aj (porovnaj aj) a skratka op. (slovo opačného významu).

6. Zoznam použitých skratiek

admin.	termín, výraz z administratívy	fyz.	termín z fyziky
a i.	a iné	garb.	termín z garbiarstva
al.	alebo	geod.	termín z geodézie
anat.	termín z anatómie	geogr.	termín z geografie
angl.	slovo anglického pôvodu	geol.	termín z geológie
a pod.	a podobne	geom.	termín z geometrie
arch.	archaizmus; archaický	gram.	termín z gramatiky
archeol.	termín z archeológie	hist.	historizmus
archit.	termín, výraz z architektúry	hosp.	termín, výraz z hospodárstva
astron.	termín, výraz z astronómie	hovor.	hovorový výraz; hovorový
atď.	a tak ďalej	hromad.	hromadné podstatné meno
ban.	termín z baníctva	hrub.	hrubý výraz; hrubý
bibl.	biblický výraz	hud.	termín, výraz z hudby
biol.	termín z biológie	hypok.	hypokoristikon (domácky, dôverný výraz)
bot.	termín z botaniky	chem.	termín z chémie
cirk.	cirkevný výraz, termín	iron.	ironický výraz
cit.	citoslovce	j. č.	jednotné číslo
det.	výraz z detskej reči	kart.	kartársky výraz
dipl.	termín, výraz z diplomacie	knih.	termín z knihovníctva
div.	termín, výraz z divadelníctva	kniž.	knižný výraz; knižný
dok.	sloveso dokonavého vidu	kraj.	krajové slovo
dopr.	termín, výraz z dopravy	krajč.	termín, výraz z krajčírstva
ekon.	termín, výraz z ekonómie	krestš.	kresťanský
elektrotech.	termín, výraz z elektrotechniky	kuch.	termín, výraz z kuchárstva
expr.	expresívny výraz; expresívny	lat.	slovo latinského pôvodu
fam.	familiárny výraz	lek.	termín, výraz z lekárstva
farm.	termín z farmakológie	les.	termín z lesníctva
filoz.	termín z filozofie	lingv.	termín z lingvistiky
fin.	termín z finančníctva	lit.	termín z literárnej vedy
fon.	termín z fonetiky	ľud.	ľudové slovo; ľudový
fot.	termín z oblasti fotografie	maď.	slovo maďarského pôvodu
franc.	slovo francúzskeho pôvodu	mat.	termín z matematiky
fraz.	frazeologická jednotka, frazeologizmus	metr.	termín z metriky
		min. č.	minulý čas
		miner.	termín z mineralógie
		mn. č.	množné číslo

motor.	termín, výraz z motorizmu	pren.	prenesené použitie slova; prenesený
mytol.	výraz z mytológie	príp.	prípadne
náb.	termín, výraz z náboženstva	psych.	termín z psychológie
napr.	napríklad	publ.	termín, výraz z publicistiky
nár.	nárečové slovo	r.	rok
nedok.	sloveso nedokonavého vidu	resp.	respektíve
neodb.	neodborne; neodborný výraz	rozpráv.	výraz z oblasti rozprávok
neos.	neosobné sloveso	rus.	slovo ruského pôvodu
neskl.	nesklonné slovo	skr.	skratka
nespis.	nespisovný výraz	slang.	slangový výraz; slangový
nespráv.	nesprávny výraz	spoj.	spojka; spojenie
niž. hovor.	slovo z nižšej hovorovej vrstvy	správ.	správne
obch.	termín, výraz z oblasti ob?hodu	st.	stupeň
obyč.	obyčajne	star.	sta?šie
odb.	odborný termín	stav.	termín, výraz zo stavebníctva
op.	opozitum (slovo opačného významu)	subšt.	subštandardný výraz
opt.	termín z optiky	škol.	výraz, termín zo školstva
os.	osoba; osobné sloveso	šport.	výraz, termín z oblasti športu
oslab.	slovo s oslabeným významom	štud.	študentský
p.	pozri	štyl.	termín zo štylistiky
pejor.	pejoratívny (zhoršujúci) výraz; pejoratívny	tal.	slovo talianskeho pôvodu
peňaž.	termín z peňažníctva	tech.	výraz, termín z techniky
pís.	písané	tel.	výraz, termín z telovýchovy
poet.	výraz z oblasti poézie, umeleckého štýlu; poetický	telev.	termín, výraz z oblasti televízie
polit.	výraz, termín z politiky	text.	termín z textilníctva
poľnohosp.	termín, výraz z poľnohospodárstva	t. j.	to jest
poľov.	termín, výraz z poľovníctva	typ.	termín z typografie
polygr.	termín z polygrafie	účt.	termín, výraz z účovníctva
pomn.	pomnožné podstatné meno	včel.	termín zo včelárstva
porov.	porovnaj	veter.	termín z veterinárstva
pošt.	termín z poštovníctva	vin.	termín z vinárstva
potrav.	termín z potravinárstva	vodohosp.	termín z vodohospodárstva
pôv.	pôvodne	voj.	výraz, termín z vojenskej oblasti
práv.	termín z práva	vulg.	vulgárne slovo; slovo z oblasti spoločenského tabu

vysl.	vyslov	zool.	termín zo zoológie
záhr.	výraz, termín zo záhradníctva	zried.	zriedkavý výraz; zriedkavý; zriedkavo
zastar.	zastaraný výraz; zastaraný	zvel.	zveličené slovo
zastaráv.	zastarávajúci výraz	žart.	žartovný výraz
zdrob.	zdrobnené podstatné meno, zdrobnenina	žel.	termín z oblasti železníc
zjemn.	zjemnený výraz, eufemizmus	živ.	životné podstatné meno
zn.	značka		